

YENİ DÖNEM TATAR EDEBİYATINDAN BİR İSİM: GAMİL AFZAL VE AFZAL'IN TATAR ŞAİRLERİNE İTHAF ETTİĞİ ŞİİRLERİ

Ülkü POLAT*

Özet:

Gamil Afzal Tatar edebiyatının önde gelen isimlerinden birisidir. Şiir yazmaya Abdullah Tukay ve Hadi Taktaş'ın etkisinde kalarak başlayan şair, lirik, satirik ve mizahi şiirleriyle ön plana çıkar. Bu makalede Gamil Afzal'ın kısaca yaşam öyküsüne yer verilerek edebî şahsiyeti üzerinde durulmuş, aynı zamanda Tatar edebiyatının ünlü isimlerine ithaf ettiği şiirlerden örnekler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gamil Afzal, Tatar edebiyatı, Tatar şiiri, Tatar şairleri.

A Character from the Tatar Literature of New Era: Gamil Afzal and the Poems which He Dedicated to Tatar Poets

Abstract:

Gamil Afzal is one of the important names in Tatar literature. Afzal, who began writing poetry by the influence of Abdullah Tukay and Hadi Taktaş, comes into prominence with lyrical, satirical and humorous poems. In this article, his literal personality is mentioned, as well as the brief biography of Gamil Afzal. Also examples of his poems which dedicated to famous poets of Tatar literature are given.

Keywords: Gamil Afzal, Tatar literature, Tatar poetry, Tatar poets.

Këmnëñ yazı, Birisinin baharı,
Këmnëñ közë, Birisinin güzü,
Këmnëñ kışı indë. Birisinin kışı şimdi.
Tuylar uza, Toylar geçer,
Tunnar tuza – Elbiseler eskir
Tormış şuşı indë. Ömür budur işte.

* Öğretim Görevlisi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kilis, ulkupolat_@hotmail.com.

Şair Gamil Afzal (Gamil Gıymazêtdin Ulı Afzalov) 23 Mayıs 1921'de Tataristan'ın şimdiki Aktanış rayonu Taktalaçık köyünde orta hâlli köylü bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. 1931'de, kolhozlaşma¹ döneminde babası ailesini de yanına alarak Magnitogorsk şehrine taşınır. Afzal bu dönemde birinci sınıfta bitirmiştir. Magnitogorsk'ta öğrenimine devam eder. Okul yıllarında edebiyat topluluğuna katılan şair, Abdullah Tukay'ın ve Hadi Taktaş'ın şiirlerinin etkisinde kalarak kendisi de kalem oynatmaya başlar. 1937 yılında onun "Magnitogorsk" adlı ilk şiiri Bakü şehrinde çıkan *Bakü İşçisi* gazetesinde basılır. (Davutov-Nurillina 1986: 19) Altıncı sınıfta okurken şiir yazmaya "Abdullah Tukay olmak için" başlayan delikanlının yolu epey uzun ve dolambaçlı olur. 1936 yılında Çilebi bölgesi Troitsk şehrindeki Tatar Pedagoji Lisesinde okumaya başlar. Burada onun edebiyata olan ilgisi daha da artar, şiirler yazmaya devam eder. Fakat ayak kemiklerinde oluşan bir hastalık nedeniyle okulunu bırakmak zorunda kalır ve Magnitogorsk'a döner. Hayat onun yolunu Ural fabrikalarına yöneltir. 1939-1949 yılları arasında Magnitogorsk şehrindeki metal fabrikasında işçi olarak çalışır. II. Dünya Savaşı yıllarında fabrikada günde on iki-on sekiz saat çalışarak orduya silah hazırlanması gibi işlerde çalışır. Bu korkunç yıllar onun gönlünde derin iz bırakır:

Minëm yeşlêk tötën arasınnan,	<i>Gençliğim dumanların arasından,</i>
Ural tavlarnıñ artınnan,	<i>Ural Dağları'nın ardından,</i>
Maylı çalbar kiygen bala siman,	<i>Yağlı pantolon giymiş çocuk gibi,</i>
Çarap tora yullar çatınnan.	<i>Bakıyor yolların kavşağından.</i>
Ağ kayınnar anda tirbelmiyeler,	<i>Ak kayınlar orada salınmazlar,</i>
Toman bulıp tötën bolğan,	<i>Sis olup duman olmuş,</i>
Miçlerënnen alıp küklerënde	<i>Ocaklarından göklerine kadar</i>
Çızıl balqış bolğap ut yana.	<i>Kızıl parıltılarla ışıklar yanar.</i>
(“Ütkennernë onıtırğa kirek”)	(“Geçmişini Unutmak Gerek”)

Ufuklar dumanlı, dünya savaş dehşeti ile dolu olsa da genç Afzal'ın gönlünde şiire olan sevgi devam eder. (Beşirov-Galimullin-Musan-Hanzafarov-Hisamov 2001: 284) Aynı zamanda işçi gençlerden bir tiyatro topluluğu kurar, şehir kulüplerinde, açık hava sahnelerinde, kültür saraylarında temsiller sergiler, edebî geceler düzenler. 1949 yılında tekrar sağlığı kötüleşir ve fabrikadaki işinden ayrılır. Birkaç ay yönetici olarak çalıştıktan sonra o “Bolşevik” adlı promartelde² müdür olarak çalışır. Ardından tekrar hastalanır, hastaneye kaldırılır. Hastalık nedeniyle 1954 yılında Başkurdistan'da yaşayan ablasının

1 Kolhoz: Eski Sovyetler Birliği'nde devlete ait topraklarda üretim yapan, ücretin emeğin niteliğine ve çalışma süresine göre verildiği, belli sayıda köylü ailenin oluşturduğu devletin veya devlet ile çiftçilerin ortak mülkiyetindeki tarım işletmesi.

2 Promartel: SSCB döneminde kolhoz ve sovhozların faaliyetleri ile ormancılık faaliyetlerinin katılımıyla oluşturulmuş kooperatif.

yanına dönmeye mecbur olur. Başkurdistan'ın Kaltası rayonu Şerip ve Zabolotskiy köylerinde yaşadığı yıllar (1954-1964) Afzal'ın fiziki ve ruhi yönden güçlendiği, canlandığı yıllar olduğu için bu eserlerine de olumlu etki etmiştir. Burada tabiatın kucağına sığınan şairin sanatı; temiz hava, orman ve bülbüller yanında gündelik uğraşlar ile gününü geçiren temiz kalpli, her cümleyi deyimlerle, imajlarla süsleyen söz ustası, hazırcevap halkın sayesinde yeniden biçimlenir. Şair eserlerinde yaşamayı seven tipleri, komik süjelerle zenginleştirir. Kendi sözleriyle söylemek gerekirse, o bu çevrede oturup, dalıp yüzerek şiir yazmaya sarılır. Gamil Afzal'a, Şamov, Sibgat Hekim gibi yaşça büyük yazarların öğütleri de daima yardım eder. (Davutov-Nurillina 1986: 19)

Sibgat Hekim, Afzal'ın şiir güzergâhını Aktaniş-Magnitogorsk-Şerip köyü-Elmet olarak belirtir ve şöyle der: “*Gamil Afzal, kısa fakat meşakkatli yollar aşmış bir şairdir. Bugünkü konumuna sadece gayret ve kahramanlık ile ulaşmıştır. Manevi kahramanlığı da buna ilave ediyorum. Gamil Afzal'ın şiire giden yolu ibretlidir. Hayatın içinden olan şairin tek amacı halktan aldığı şiir yeteneği ile halka hizmet etmektir.*” (Hekim 2004: 7-8.) Sibgat Hekim genç şair ve yazarları destekleyen bir şair olarak Gamil Afzal'dan da yardımını esirgememiştir. Şiir yazmaya Abdullah Tukay'ın ve Hadi Taktaş'ın etkisinde kalarak başlayan şair, Sibgat Hekim'i daha sonra tanımış ve Sibgat Hekim'in de etkisinde kalmıştır. Afzal “Yol Başı” adlı yazısında: “*Sen edebiyata nasıl, ne zaman geldin?*” diye soranlara cevap olarak “*Ben Taktalaçık sokaklarından yürüyüp geldim, demek istiyorum. Taktalaçık köyünü ikiye bölen kızıl sahilde su yolunu kesip, Nardom Dağı'ndan kızakla kayıp, Taktalaçık'ın yeşil sokaklarından yürüyüp geldim ben. Çalılı Ural kırlarından, bülbülleri, keklükleri bol olan Başkurdistan ormanlarından dolanıp geldim ben.*” der. Şairin bu sözleri Sibgat Hekim'in “Kaydan Tatar Şağıryerler” (“Nereli Tatar Şairleri”) adlı şiirini akla getiriyor. Hekim'in Gamil Afzal'a gönderme yaptığı şiiri şu şekildedir:

Kaydan Tatar Şağıryerlerë	<i>Nereli Tatar Şairleri</i>
Kaydan Tatar şağıryerlerë?	<i>Nereli Tatar şairleri?</i>
Öçilëden ³ Dürtilëden ⁴	<i>Öçili'den, Dürtili'den</i>
Poëziya dönyasına	<i>Şiir dünyasına</i>
Şavlap küpmë keşë kilgen.	<i>Gümbür gümbür birçok kişi gelmiş.</i>
Kaydan Tatar şağıryerlerë?	<i>Nereli Tatar şairleri?</i>
Ûotlap, maqtap min kul çabam,	<i>Kutlayıp, överek ben alkışlıyorum,</i>
Talantlılar, e üzlerë	<i>Yetenekliler, onlarsa</i>
Taqtalaçık ⁵ , Dürtmünçadan.	<i>Taktalaçık, Dürtmünça'dan.</i>

3 Abdullah Tukay.

4 Şeyhzade Babiç.

5 Gamil Afzal.

Afzal, Sibgat Hekim ile ilgili bir yazısında şairle tanışmasını şöyle anlatır:

“Mavileşen Ural Dağları ardında, fabrikaları olan, dumanlı, uzak Magnitogorsk şehrinde ben 15-16 yaşında esmer bir delikanlı olarak hayaller kurup, heyecanlanıp şiirler yazdığım da ‘Hüzünlü Kazan, Aydınlık Kazan’da Sibgat Hekim isimli bir şairin olduğunu bilmiyordum. Abdullah Tukay’ın şiirlerini okudum, Hadi Taktaş’ın şiirlerini okudum, bu şiirler heyecanlandırdı gönülümü. Magnitogorsk Tataristan’dan epey uzak olsa da Tatar kitapları, dergileri geliyordu. Bir süre sonra benim elime ince bir kitap geçti. Mavi ciltli, ‘Birinci Şiirler’ adlı bir kitap. Yazarı Sibgat Hekim. Bu kitabı bir oturuşta okudum, sonra tekrar tekrar okudum. Artık Sibgat Hekim bütün şairlerden başkaydı benim için, onunla tanışmak istiyordum, diğer kitaplarını da bulup okudum, Hekim ile tanışmak on yıl sonra nasip oldu, 1955 yılının son günlerinde Sibgat Hekim’in desteğiyle ‘Sovët Edebiyatı’ dergisinde dokuz şiirim basıldı.” (Afzal 2004: 309-311)

Ellili yılların ortalarında Tatar şiir dünyasına böylece Gamil Afzal, H. Kamalov, İ. Yüziyev, Ş. Galiyev, R. Gerey gibi genç şairler girer. Şiirde, insanların hislerine ilgi artar, insanlığın niteliklerini değerlendirme eğilimi güçlenir. (Galiullin-Yarullina 2007: 721)

Gamil Afzal’ın 1950-1960 yılları arasında yazılan şiirlerinde mizahi ve satirik tür, daha sonraki eserlerinde ise memleket, ana dili, barış, hizmet, şiir, yaşamın anlamı, büyük şahıslar ve başkaları hakkındaki lirik, sosyal konular ön plana çıkar. Afzal, Tatar edebiyatında satirik türün en önemli temsilcileri arasında yer alır. Satirik tarzda yazdığı eserler şiirin bu türüne yeni bir soluk getirir, satirik türü geliştirir. Şair toplumdaki ve insanların karakterindeki eksiklikleri, hoş olmayan davranışları temelde iki grupta tenkit eder. Birinci grupta ahlaksız iş ve niyetleri doğrudan doğruya açığa çıkanlar ile (“Totıp ciber, apam”, “Tevekkel ebiy”, “Tanışlık bēlen”), ikinci grupta da herkese iyi gözüküp, doğru davranmayan, hiçbir şey yapmayan, başkalarının sayesinde yaşamayı isteyen, sorumluluk almaktan kaçınan ve boş övgüyü sevenler ile dalga geçer. (“Urn basar buluv yaşşırak”, “Buş miçke”, “Mıyık boram”, “Tun astında kıyuvlık”). Şair insanların psikolojilerini çok iyi bilerek yazar. (“Sayladım, ih, sayladım”, “Sağ kēşē”). Eserlerinde lirizmden mizaha, mizahtan ironiye, hatta satirik groteske⁶ kadar gözlemler, ilhamlar aktif olarak kullanılır. Yazar, tenkit ederken mizah, acımasız satirik, sarakaya⁷ yakın ironi, alay gibi kalıplara çok yer verir. Onun lirik kahramanı sık sık kendisine güler, fakat bunun ardında toplumdaki ve insanlardaki eksiklikleri sert bir şekilde eleştirir, tarafsızlığı kabul etmez, düşünce, hayaller, ümitler ile dolu bir yaşamı arzu eder. (Zakircanov-Gıyilecev-Yosıpova 2006: 264-267)

6 Grotesk: Kaba gülünçlüklerden tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karşıt görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren güldürü biçimi.

7 Saraka: Alay, istihza.

Gamil Afzal'ın mizahi eserlerinde Abdullah Tukay'ın ve Şeyhzade Babiç'in etkileri açıkça hissedilir. Bu etkilenme Tukay ve Babiç'i taklit etmek gibi değildir, Afzal'ın kendi yaratıcılığı ön plandadır. Fikir üreticiliği, halkın kendisinden alınan mizah malzemesi, halkın diline uygun sıradanlık, bunlarla birleşen yeni şekil, bu şiirlerin ortak özellikleridir. “Esmabike canım, ahiret”, “Tevekkel ebiy” “Tenkıyt süzë” gibi şiirlerde şairin mizah yeteneği kendi biçimini bulur. (Hekim 1958: 107)

Şairin 1957 yılında ilk kitabı *Kar Suları*, 1958 yılında da ikinci kitabı *Vöcdan Süzë* basılır. 1970'li yıllarda Afzal nesir denemeleri de yapar. 1975 yılında kısa hikâyeleri ve mizahi eserlerinin toplandığı *Kışkı Ozın Kiçlerde* adlı kitabı basılır. Afzal'ın eserlerinde köy sık başvurulan temalardan biridir. Şairin dirilişine, ayaklarının üzerinde durmasına etki eden en önemli şifa kaynağı köy, köyün doğası ve insanlarıdır. Ona şifalı köy havası, Şerip köyünün ineklerinin sağlıklı sütü iyi gelir, köyün yardımsever insanları, şairin sağlığını korumasına, aynı zamanda sanatta ilerlemesine de yardımcı olur. Kendisi de “Şerip köyü bana çok şey verdi: Yaşama sevinci, sabır verdi, ilham verdi.” der. Köy ona yazmak için çok tanıdık olan hayat malzemesini de verir. Köy yaşamından sonra şair Elmet'e taşınır. Şehre gelmek de şair için çok faydalı olur. Elmet'in bir petrol şehri olması şehrin kalkınmasına, ilerlemesine, canlanmasına sebep olmuştur. Elmet, Afzal için yeni bir sanat atmosferi oluşturur. Edebiyat, sanat ehilleri ile yakından görüşmek, zihninin şehir kültürü ile zenginleşmesine yardım eder. Afzal'ın şiirlerinde açık ve parlak renkler sıkça yankılanır. Fakat o, dünyada başka renklerin olduğunu da unutmaz. Bir günün güzelliğini de, sıkıntılarını da düşünür. Şair lirik eserlerinde söyleyip, anlatarak bitiremediği bir hüznün yaşar. İnsan hüznü, tabiat hüznü. Bu hüznün şiirde bir serçe ezgisi olup göğe yükselir, ormanlarda mavileşip yüzer, çavdar tarlalarında serap olup yayılır, otların üstünde gözyaşı olarak ışıldar. Şair çiçeklerin, aksöğütlerin hüznünü anlar, onların dilini bilir; kızılgağaçlar konuşur, aksöğütler, kavaklar düş görür, ekinler çınlar. (Beşirov-Galimullin-Musan-Hanzafarov-Hisamov 2001: 290-293)

Lirik, satirik ve mizahi şiirleriyle ön plana çıkan Gamil Afzal 1977'de Tataristan Cumhuriyeti'nin Abdullah Tukay ismindeki devlet ödülüne layık görülür. 1981'de “Poçët Bilgësë” nişanını, 1970'de “Hizmetteki kahramanlık için V. İ. Lenin'in doğumunun 100. yılının doluşu hürmetine” madalyasını kazanır. 1992 yılında Tataristan Cumhurbaşkanı M. Ş. Şemiyeve tarafından şaire “Tataristan Cumhuriyeti'nin Halk Şairi” unvanı verilir. Gamil Afzal 20 Ağustos 2003 yılında şiir yolculuğunun son durağı olan Elmet şehrinde vefat eder. (Davutov-Nurillina 1986: 20)

Şiir yazmaya Abdullah Tukay'ı ve Hadi Taktaş'ı, sonrasında Sibgat Hekim'i örnek alarak başlayan Gamil Afzal'ın şiirlerinde Tatar edebiyatının

önemli isimleri sıkça yankılanır. Şair, Abdullah Tukay⁸, Gabdılcaubar Kandaly⁹, Gayaz İshaki¹⁰, Musa Akyiğit¹¹, Derdmend¹², Segiyt Remiyev¹³, Miftahetdin Akmulla¹⁴, Hadi Taktaş¹⁵, Sibgat Hekim¹⁶, Musa Celil¹⁷ gibi birçok isme şiir yazmıştır.

Gamil Afzal'ın Tatar Şair ve Yazarlarına İthaf Ettiği Şiirlerinden Örnekler:

ĞABDĪLCABBAR KANDALIYĞA

Şağıyr ülöp yöz yıl ütkeç,
Kitabı basılıp çıktı.

Şağıyr yulı — komētalar yulı,
Yaltırıy da kömēş yul yarıp,
Yöz yıl buyı elle kayda yörüy,
Galaktikalarda yuğalıp.

Şağıyrler de forsat kötöp yata,
Cırı, ēzē qalğan bu cirge,
Onıtılıp bētkēç tağın kayta,
Bēr yaltırap, balkıp yörēge.

İNKIYRAZĞA KARŞI

Ğayaz İshakiyğa
İnkiyraz, diysēñ sin, mēlla Ğayaz,
Sin aqıllı yēğēt bulğansıñ.

GABDĪLCABBAR KANDALIY

Şair ölöp yüz yıl geçince.
Kitabı basıldı.

Şair yolu, kuyruklu yıldızlar yoludur,
Parlar gümüş yol açarak,
Yüz yıldır acaba nerede gezer,
Galaksilerde kaybolarak.

Şairler ise fırsat bekler durur,
Şiiri ve izi kalmış bu topraklara,
Tamamen unutulunca tekrar döner,
Yine parlaya parlaya gezmek üzere

İNKIRAZA KARŞI

Ğayaz İshaki'ye
İnkıraz diyorsun, Molla Ğayaz,
Sen akıllı bir gençtin.

- 8 Abdullah Tukay (1886-1913): 1905-1911 kuşağının ve Tatar edebiyatının en büyük şairidir. Şiirleriyle kendisinden sonraki birçok şairi etkilemiştir. Tukay bir şair olmaktan çok ötede, Tatar Türkleri için tarihi ve sosyo-kültürel bir fenomendir. 27 yıl yaşayan şairin eserleri geniş halk yığınları tarafından ilgi görmüş, Tukay'ın külliyatları Sovyet devri boyunca yayımlanmıştır.
- 9 Gabdılcaubar Kandaly (1797-1860): 19. yüzyılın ilk yarısında eser veren şairlerdendir. Tatar şiirinin dini-tasavvufi etkiden dünyevi-realist eğilime, halkçılığa doğru yönelişinde etkin rol oynamıştır.
- 10 Gayaz İshaki (1878-1954): 20. yüzyıl Tatar nesrinde ön plana çıkmış Tatar yazarlarındandır. Nesir ve dram türünde aktif olarak yeni, realistik Tatar edebiyatını şekillendiren isimler arasındadır. Eserleri arasında *İki Yüz Yıldan Sonra İnkıraz* adlı bir romanı da vardır.
- 11 Musa Akyiğit (1864-1923): 19. yüzyılın ikinci yarısında nesir türünde ön plana çıkmış Tatar yazarlarından birisidir.
- 12 Derdmend (Zeki Sadıkoğlu Ramiyev) (1859-1921): Derdmend takma adıyla yazan orijinal şair Zeki Sadıkoğlu Ramiyev altın madeni sahibi bir ailede doğduğu için diğer Tatar şairlerine oranla şanslıdır. Az ama iyi şiirler yazmıştır. Şiirleri derin muhteviyatı, itinalı şekilde işlenmesi, iyi seçilmiş sözleri ile bir başkalık göstermektedir. Özellikle "Karab (Gemi)" şiiri, şaire büyük ün kazandırmıştır.
- 13 Segiyt Remiyev (1880-1926): Tatar edebiyatının gelişmesinde önemli yeri olan şair özellikle lirik-romantik şiirleriyle ön plana çıkmıştır.
- 14 Miftahetdin Akmulla (1831-1895): 19. yüzyılın ikinci yarısında Tatar nesrinde ön plana çıkmış yazarlardandır.
- 15 Hadi Taktaş (1901-1931): Tatar Sovyet edebiyatının klasik yazarlarındandır. Tiyatro ve dram türlerinin gelişim tarihinde derin iz bırakmıştır. Hem nazım hem nesir türünde eserler veren Taktaş, aynı zamanda iyi bir gazeteci ve tenkitçidir.
- 16 Sibgat Hekim (1911-1986): 20. yüzyıl Tatar edebiyatına damgasını vurmuş bir şairdir. Altmıştan fazla kitabı basılmıştır. Savaş, memleket, sevgi temaları ile ilgili yazdığı şiirlerle ve Abdullah Tukay için yazdığı şiirlerle ön plana çıkmıştır.
- 17 Musa Celil (1906-1944): II. Dünya Savaşı'na aktif olarak katılmış Tatar şairidir. Halk şiirini sanatının kaynağı olarak kabul eden şair, cephede bulunduğu sırada da vatan sevgisini konu edinen şiirler yazar. Dokuz yaşında şiir yazmaya başlayan Celil, esaretle, kamplarda, hapisanelerde ve ölümü beklerken bile şiir yazmayı sürdürmüştür.

Bězde beħet kötken könner ayaz,
Onıklar da yeşer bězden soñ.

Běz bik urav-urav yul uradık,
Birleşmedek eşş-salkınğa.
Doğa kılıp kına utırmadık,
Höner de bar bezde, aqıl da.

Hay, zalimnar bėznė kistė-astı,
Kėmner kızğanır da yuvatır!
Yoķı kaçtı, ħalıķ küzėn açtı,
Mėskėn bulıp torğaç dürt ħasır.

Ütken ħesretlerge nokta kuyıp,
Bilnė buvıp çıktık yarışka.
İmin yıllar tēlep doğa kılıyķ,
İman da bar ilde, namus da.

Min de kaytam, ilde kėm bar, diysėñ,

Əş tabılır, aġay, siña da.
Köl Ğalı de, “İdėgey” de isen;
Tukay da bar elė dōnyada.

İrėk, beħet yurap tañnar atķan,
İl korabı yöze diñgėzde.
Mėñ yıl ħomėr ütken urtaķ Vatan —
Ügiy ana tūġel ul bėzge.

MUSA AKYİĞİT

Ķayınsar tōbėnde ħar bulmas,
Ķayġılı yörekte may bulmas.
Tañnarga ħarap kuvandıñ,
Tañ çışmelerė pak, diyėp,
Çışme başınnan su aldıñ,
Musa efendė Akyėġet.
İdėl buylap sallar aġa,
Tirbelėşėp tallar ħala.
Ömėt bėlen yörek yana,
Musa efendė Akyėġet.
Cidė diñgėz artlarınnan
Ķoşlar da kayta, Vatan, dip,
Oya ħorırġa kaytam, dip,

*Bizde mutluluk beklenen günler huzurlu
Torunlar da yaşar bizden sonra.*

*Biz dolambaçlı yollardan çok yürüdük
Yenilmedik sıcaġa, soġuġa.
Sadece dua edip de durmadık,
Hüner de var bizde, akıl da.*

*Eyvah, zalimler bizi astı, kesti,
Kimler acır da avutur!
Uyku kaçtı, halk gözünü açtı,
Çaresiz kalınca dört asır.*

*Geçmiş kederlere nokta koyup,
Kolları sıvayıp çıktık yarışa,
Huzurlu yıllar isteyip dua edelim,
İnanç da var memlekette, namus da.*

*Ben de dönüyorum, memlekette kim var,
diyorsun*

*İş bulunur aġabey, sana da.
Kul Ali de “İdigey” de sağ.
Tukay da var hālā dūnyada.*

*Hürriyete, huzura yorarak tanlar atmış,
Memleketin gemisi yüzüyor denizde.
Bin yıl ömür sürdüğümüz ortak vatan,
Üvey ana deġil bize.*

MUSA AKYİĞİT

*Kayınlık dibinde kar olmaz,
Kederli yürekte yağ olmaz.
Tanlara bakıp sevindin,
Tan pınarları temiz, deyip,
Pınar başından su aldın,
Musa Akyiġit Bey.
İdil boyunca sallar geçer,
Salınarak söġüt aġaçları kalır.
Umutla yürek yanar;
Musa Akyiġit Bey.
Yedi deniz ötesinden
Kuşlar da döner, vatan, diye,
“Yuva yapmaya dönüyorum”, diye,*

Musa efendë Aқыğëğët.

Cılı ciller, suviç ciller,
Kömëş teñke këbëk küller,
İlde çıpçıç ülmüy, diyler,
Musa efendë Aқыğëğët.
Yıraq diñgëz artlarınnan
Çarap küzlerëñ, kügerër,
Ëçlerëñ poşa nigedër,
Musa efendë Aқыğëğët.
İlle de matur çak, diyëp,
İl küñëllerë şat, diyëp,
Yatsan, töşëñe këredër,
Musa efendë Aқыğëğët.

Çayda da bula kirteler,
Ügiy anan da üpkeler,
Bër kaçsa da, bër irkeler,
Musa efendë Aқыğëğët.
Küñël deryalar buylıdır,
Vatan bürëkke sıymıdır,
Tuğan cirlerëñ yemlë bit,
Musa efendë Aқыğëğët.

Şimal yaqtan cil kiledër,
Tañ taralıp, çoyaş çıkқан,
Yeş dahilar cilkënedër:
Tuqay, Gafuri, Emirhan.
Barıbizğa urtaç Vatan,
Torır, kuzğalır çak, diyëp,
Sızılıp kına ay qalıqqan,
Musa efendë Aқыğëğët.

Möldëreme moñlı küzler,
Aq saqalıñ citën këbëk.
Üte ceyler, üte közler,
Kalem totuv çitën këbëk.

Çuşadır aylı manara,
Namaz uqı da yat, diyëp.
İdëlde tañnar yañara,
Musa efendë Aқыğëğët.

Musa Akyığıt Bey.

*Sıcak yeller, soğuk yeller,
Gümüş pullar gibi göller,
Memlekette serçe ölmez, derler,
Musa Akyığıt Bey.
Uzak denizler ötesinden,
Bakıp gözlerin mavileşir;
İçin sıkılır nedendir,
Musa Akyığıt Bey.
İlle de güzel çağ, deyip,
Memleketin gönlü şen deyip,
Yatsan düşüne giriyordur,
Musa Akyığıt Bey.*

*Her yerde var engeller,
Üvey annen de kızar,
Bir vurursa, bir de sever,
Musa Akyığıt Bey.
Gönül deryalar geçer,
Vatan börke sığmaz,
Memleketin güzel elbette,
Musa Akyığıt Bey.*

*Kuzeyden rüzgâr gelir,
Şafak dağılmış, güneş çıkmış,
Genç dâhiler heveslenir,
Tukay, Gafuri, Emirhan.
Hepimize ortak vatan,
Silkinip ayağa kalkma vakti diye
Doğarak ay yükselmiş,
Musa Akyığıt Bey.*

*Dolup taşma kederli gözler,
Ak sakalın pamuk gibi.
Geçiyor yazlar, geçiyor güzler,
Kalem tutmak çetin gibi.*

*Emrediyor hilalli minare,
Namaz kıl da yat diye.
İdil'de tanlar yenileniyor,
Musa Akyığıt Bey.*

Yazlar kile, könner köleç,
Göller üse, cirler kibep.
Şuşı cirge basıp köreş,
Musa efendë Akyëgët.

Közler cite, yava yañgır,
Kara-kuçkıl bolıt kilëp.
Şuşı cirge yatıp can bir,
Musa efendë Akyëgët.

Tañ bëlënër—bëlënemeste,
Bëz uyandık ciñëlmeske,
Batırlık yuq kızıl feste,
Musa efendë Akyëgët.

İrëknë söygen balalar,
Ecelnë taptap baralar.
Behëtli yavlap alalar,
Musa efendë Akyëgët.

DERDËMEND

Jilët këseseñde altın seğat
Ütken gömërlernë sanap tora.
E Derdëmend terezeseñ açıp,
Urmanlı ürlerge qarap tora.

Şürlëk tulı şerëk şağıyrlerë:
Nevoiy, Firdevsiy, cenapları.
Can dusları, fikërdeşlerë yuq,
Derdëmendnëñ moñlı seğatlerë.

Gömër Heyam kıyuv behesleşe
Alla bëlen, sukıy yazmış bëlen.
Derdëmendke il nidası deşe
Dönya tulı kan-yaş, qarğış bëlen...

Bik akıllı, çiber yëgët kildë:
—”Ural” digen gazët çığası, —diy,—
Sëz terekkiy perver edip indë,
Bëraz gına yardım bulmasını, — diy.

Boqallargä zatlı şerab koydı.
—Ëşlerëgëz gëne uñsın idë!
Ëçten gëne kölëp uylap kuydı;
İh, şuşındıy ulıñ bulsın idë!

İlkbahar geliyor, günler sevinçli,
Çiçekler büyüyor, toprak kurumuş.
Şu toprağa bas da mücadele et,
Musa Akyiğit Bey.

Güzler geliyor, yağıyor yağmur,
Kara-gri bulut gelip.
Şu toprağa uzanıp can ver,
Musa Akyiğit Bey.

Tan belirir belirmez,
Biz uyandık, yenilmemek için,
Kahramanlık yok kızıl feste,
Musa Akyiğit Bey.

Hürriyeti seven çocuklar,
Eceli tepeleyip gidiyorlar.
Neşeyle mücadele ediyorlar
Musa Akyiğit Bey.

DERDMEND

Yelek cebinde altın saat
Geçen ömürleri sayıp duruyor.
Derdmend ise penceresini açıp,
Ormanlı tepelere bakıp duruyor.

Raflar dolu şark şairleri:
Nevayi, Firdevsi hazretleri.
Can dostları, fikir arkadaşları yok,
Derdmend'in hüznünlü saatleri.

Ömer Hayyam cesurca tartışıyor
Allah ile, kötü kader ile.
Derdmend'e memleket nidası sesleniyor
Dünya dolu kan-yaş, beddua ile...

Çok akıllı, yakışıklı delikanlı geldi:
“Ural” adlı gazete çıkacak, diyor;
Siz terakkiperver yazarsınız şimdi,
Birazcık yardım olmaz mı, diyor.

Kadehlere kaliteli şarap koydu.
Çalışmalarınız iyi sonuçlansın!
İçinden gülümseyip düşündü;
Eh, bunun gibi evladın olsun!

Söyleşteler küznë-küzge tērep:
—İnkıyıláb hem millet bër bulsın!
Saķvoyajǵa saldı qalın tōrgek.
—Hōseyēn efendē, sēr bulsın...

Sanamadı seǵat eñgemenē,
Yemlē idē andry kiçlerde.
Ĝomēr, yıllar alǵa tegeredē,
İnkıyılábta aña nişlerge?

Zeñgerlenēp eñǵēr-mēñǵēr indē,
Saĥralardan kile cil-ciles.
Tuķay bēlen duslaşası idē,
Ĝorur Tuķay aña ħul birmes.

Kile, kite ġazēt ħēzmetkerē,
Ĥeberlerden küññel kayıtrılıķ.
Mēne Puşkin, Tyutçev ħezretlerē,
Tabıgatte moñ hem maturılıķ...

Dōnya kaynıy, ġüya urman şavlıy,
Sarı yafraq qoyıp cil ise.
Mezlum ħalıķ ħoķuķ, irēk davlıy,
Tereķķıy da bula tōrlēçe.

Yokımsırıp torǵan bër aķ bolıt
Şıǵır bulıp kēre tōşlerēne.
Behēt tulı altın tabaķ bulıp,
Ay qalıķķan urman öslerēnde.

Ĝafurılar, Ĝalimcannar usal,
Batır canlı, kıyuv yēǵētler.
E sin, Zakir, kēmner öçēn misal,
Qayda siña yaķtı ömētler?

Dulķın uynap torǵan diñǵēz kēbēk
Mizǵēl hem meñǵēlek arası.
İl qorabı ap-aķ cilken kiyērēp,
Yaña tañnar qarap barası...

Qıybla yaķtan saba cilē ise,
Uyçan bolıt tora küǵēnde.
Min bik yalǵız hem kayǵılı, diyse,
Çın dōrēs te kēbēk, tüǵēl de.

*Konuştular göz göze bakarak:
İnkılap ve millet beraber olsun!
Valize koydu kalın bohça.
Hüseyin Efendi, sır olsun...*

*Hesaplamadı saat, sohbeti,
Güzeldi böyle akşamlarda.
Ömür, yıllar geleceğe doğru hareket etti,
İnkılapta ona ne yapmalı?*

*Mavileşerek alaca bulaca şimdi,
Kırlardan geliyor, rüzgâr, esinti.
Tuķay ile dost olmak istedi,
Mağrur Tuķay ona el vermedi.*

*Geliyor, gidiyor gazete emekçisi,
Haberlerden bezmişçesine.
İşte Puşkin, Tyutçev Hazretleri,
Tabiatta hüznün ve güzellik...*

*Dünya kaynıyor, sanki orman uğulduyor,
Sarı yaprak dökerek rüzgâr esiyor.
Mazlum halk, hukuk, hürriyet talep ediyor,
Terakki de var türlü türlü.*

*Uyuklayıp duran bir ak bulut
Şiir olup giriyor düşlerine.
Huzur dolu altın tabak olup,
Ay yükselmiş ormanın üstünde.*

*Gafuriler, Alimcanlar öfkeli,
Kahraman ruhlu, cesur yiğitler.
Fakat sen, Zakir, kimler için örneksin,
Nerede sana olan aydınlık inançlar?*

*Dalgaların oynadığı deniz gibi
Zaman ve sonsuzluk arası.
Memleket gemisi bembeyaz yelken açıp,
Yeni tanlara bakarak gitmek ister...*

*Güneyden sabah yeli esiyor,
Efkârlı bulut duruyor göğünde.
Ben çok yalnız ve endişeliyim, diyorsa,
Çok doğru gibi de, değil de.*

Ciller ise, komnar küçe, Zakir,
 Komnar küçe, Zakir, bête ez.
 Üzeñ görür, üzeñ moñlı fekıyr,
 Yaña yargä kilöp citeböz.

Zeñger küller yözë — sêrlë közgë,
 Qamışların qağa balıqlar.
 Tuğan cirler gaziz, Vatan izgë,
 Dusıñ bulmasa da, haliq bar.

Cirler yeşël, këmner öçen bu yaz,
 İzgë tēlek qala mēñ yılğa.
 Qalbē açık, yazğannarı bik az,
 Ükēñçler tulı bu dünya.

...Bar bulğanın ilge niyetledem,
 Yeşermedem posıp yarıqqa.
 Şuşı cirde yatsın söyeklerem,
 Heyer-doğa minnen haliqqa!

SEGİYT REMİYEV

Medresede aç şekertler din sabağın
 uqıp yoqlar.
 Kükte de yuq, cirde de yuq ilahi saf
 maturlıqlar.
 Uqıy-uqıy mulla bula belēş kortı,
 nadan küsek.
 Ey görür can, mullasına, Allasına
 yodrıq kürset!
 Mēne Qazan, nurlı Qazan, çığıp kile
 “Tañ yoldızı”.
 Kük yoldızın maqtasan da in sıluvı —
 mujik kıızı.
 Tanıştılar Tuqay belen, çeyler eçöp,
 şıgır söylep.
 —Mēlla Segıyt, mēne tıñla, söye yörek,
 köle yörek...
 Suğış açık iskēlekke, nadanlıqqa,
 torğınlıqqa,
 Bēznēñ haliq bürök salıp, bilēn bökken
 bēlēm yuqqa.
 Tuqay barda rehet idē, dörēs yulda,
 kılıç kulda.

*Yeller esiyor, kumlar uçuşuyor, Zakir,
 Kumlar uçuşuyor, Zakir, kayboluyor iz.
 Kendin gururlu, kendin kaygılı fakir,
 Yeni sahile gelip yetişiyoruz.*

*Mavi göllerin yüzü, sırlı ayna,
 Kamışlarına vuruyor balıklar.
 Memleket toprağı aziz, vatan kutsal,
 Dostun olmasa da halk var.*

*Yerler yeşil, kimler için bu ilkbahar,
 Kutsal istek kalır binlerce yıl.
 Kalbi açık, yazdıkları çok az,
 Pişmanlıklar dolu bu dünya.*

*Bütün olanları memlekete bağışladım,
 Saklamadım tıkip bir deliğe.
 Bu toprakta yatsın kemiklerim,
 Hayır-dua benden halka!*

SEGIYT REMİYEV

*Medresede aç öğrenciler din dersi
 okuyup uyuklar.
 Gökte de yok, yerde de yok ilahi saf
 güzellikler.
 Okuya okuya molla olur asalak,
 cahil kalas.
 Ey mağrur ruh, mollasına, Tanrı'sına
 yumruk göster!
 İşte Kazan, nurlu Kazan, çıkıp gelir
 “Tan Yıldızı”.
 Gökteki yıldızı övsen de en güzeli;
 köylü kıızı.
 Tanıştılar Tuqay ile, çaylar içip,
 şiiir okuyarak.
 Molla Segıyt, işte dinle, seviyor yürek,
 gülüyor yürek...
 Savaş açıkça eskiliğe, cahilliğe,
 miskinliğe,
 Bizim halk şapka çıkarıp belini bükmüş,
 bilim boşuna.
 Tuqay varken rahattı, doğru yolda,
 kılıç elde.*

Tukay ülgeç, kıyın buldı, bəttə ömēt,
sündē dönya.
Özgelenēp, bergelenēp, yıllar ütsēn,
sular aqsın,
Tañ vaqıtı, tatar yoqlıy, ni yazasıñ
Tukaydan soñ!
Yul kürsetēp baruvçı yuk, boyıktı baş,
sürēldē can,
Uyılanasıñ, sızlanasıñ, yana yörek,
köye vöcdan.
Yemlē de bit ceygē avıl,
yeşēl uram, aylı kiçler,
Kilsēn idē kiñ қолаçlı, çaya yeşler,
yaña köçler!
İrēk kildē. İnkıylabi beynelmilel
қанат қақтı.
Қузғал mujik, uyan Tatar, kileçekte
kөнēñ yaқтı!
Baylar böldē, yarlı köldē, beğēt kildē
tañnar atıp,
Қulda mılıтқ, қulda қılıç, çın şigirnē
yazar vaқıt!
Künellernē dertlendērēp, bire Hoday,
birem diyse!
Ömētlernē nurlandırıp, köçlē şağıyr
Taktaş üse...

MİFTAHETDİN AKMULLAĞA

Yaқтı ömēt bulıp hıyal yörgen,
Cır yazılğan beğēt turında.
Şağıyrlerge kadērsēzlēk birgen,
Açı yazmış birgen bu dönya.
Bu çeçeklē hem gönahlı cirden
Nindiy moñnar aldın yöreкке,
Şağıyrlerge қadersēzlēk birgen,
Açı yazmış birgen töbekte.

Cırlı, moñlı halkıñ tuğan cirden
Künēllērēk cirge omılma.
Şağıyrlerge heyērçēlēk birgen,
Açı ecel birgen bu dönya.

*Tukay ölünce zor oldu, bitti ümit
söndü dünya.
Çırpınıp parçalanarak yıllar geçsin,
sular aksın,
Tan vakti, Tatar uyuyor, ne yazıyorsun
Tukay'dan sonra!
Yol gösterici yok, endişeli baş,
sönük can,
Düşünürsün, üzülürsün, yanar yürek,
kavrulur vicdan.
Güzel de elbet yazın köy,
yeşil sokak, aylı akşamlar,
Gelseydi güçlü kuvvetli, yaman gençler,
yeni güçler!
Hürriyet geldi. İnkılap beynelmilel
kanat çırptı.
Davran köylü, uyan Tatar, gelecekte
günüñ aydın!
Zengin battı, fakir güldü, huzur geldi,
şafak söküp,
Elde tüfek, elde kılıç, gerçek şiiri
yazma vakti!
Gönülleri şevklendirip verir Tanrı,
veririm derse!
Ümitleri nurlandırıp, güçlü şair
Taktaş yetişiyor...*

MİFTAHETDİN AKMULLA'YA

*Hayal, parlak bir ümit olup yaşamış,
Şiir, baht hakkında yazılmış.
Şairlere değersizlik vermiş,
Acı kader vermiş bu dünya.
Bu, çiçekli ve günahlı yeryüzünden
Nasıl hüznler aldın yüreğine,
Şairlere değersizlik vermiş,
Acı kader vermiş yeryüzünde.*

*Şiirli, hüznü halkın memleketinden
Daha mutlu yerlere yönelme.
Şairlere yoksulluk vermiş,
Acı ecel vermiş bu dünya.*

URMAN SUKMAĞINDA

Hadi Taktaşka

Uyçan usaqlıklar arasında
Yafraqlarını tartıp ciller ise.
Zeñger havalargä qarasam da
Zeñger küzlë şağıyr isëme töşe.

Küm-kük urman buylap kile këbëk,
“Urman kıızı”n yazğan yeş çaqları...
Başın iyëp selam bire këbek
Başkort urmanınıñ usaqları.

Qır çeçegë këbëk zeñger küzlë,
Çeçlerë de anıñ salam töslë.
Küzëm yomsam, mëne kulum suzıp,
İñnerënnen çoçıp alam töslë.

Şundıy tērë, şundıy uyçan küzlë,
Ul bit minëm tuğan ağam töslë.
Anıñ bëlen, kuyıp iñge-iñne,
Urman sukmağınnan baram töslë.

Ul ëndeşmiy,
İrënnerën kısıp,
Ofıqlargä qarap bara sıman.
Açı küz yeşëne yalqın kuşıp,
Cır yarala yörek yarasınnan.

SİBĞAT HEKİM QIRLAYDA

Şağıyr yöriy Qırlay urmanında,
Qırlay kayınların sağınıp kilgen.
Qoyaş töşken urman alanında
Qoturıp üsken çabılmağan ülen.

Ciles cilde cilbër-cilbër ite
Cinël paltosınıñ çabuvları.
Başın çaykıy-çaykıy közler köte
Qırlay urmanınıñ kayınları.

Şağıyr söyliy, kayınargä qarap,
Yözë uyçan, aq çeçlerë sirek.
— Qazan yulı bëlen kayta “Par at”...
Tuqay moñı bëlen tulı yörek.

ORMAN PATİKASINDA

Hadi Taktaş'a

*Efkârlı kavaklar arasında
Yaprakları sürükleyerek yellər eser.
Mavi göklere baksam da,
Aklıma mavi gözlü şair gelir.*

*Yemyeşil ormanı geçerek geliyor gibi,
“Orman Kızı”nı yazdığı genç çaqları...
Başını eğip selam veriyor gibi
Başkurt ormanının kavakları.*

*Kır çiçeği gibi mavi gözlü,
Saçları da onun saman rengi.
Gözümü yumsam, işte elimi uzatıp,
Omuzlarından tutuvereceğim gibi.*

*Öyle canlı, öyle mahzun gözlü,
O elbette benim öz ağabeyim gibi.
Onunla kol kola girip,
Ormandaki patikadan gidiyorum gibi.*

*O konuşmuyor,
Dudaklarını sıkıp,
Ufuklara bakarak gidiyor gibi.
Acı gözyaşına heyecan katıp,
Şiir çıkıyor yürek yarasından*

SİBĞAT HEKİM KIRLAY'DA

*Şair yürüyor Qırlay Ormanı'nda,
Qırlay'ın kayınlarını özleyip gelmiş.
Güneşin indiği orman düzlüğünde
Kudurup büyümüş biçilmemiş otlar.*

*Hafif rüzgârda sallanır
İnce paltosunun etekleri.
Başını sallaya sallaya güzleri bekler
Qırlay Ormanı'nın kayınları.*

*Şair anlatıyor, kayınlara bakıp,
Yüzü hüzünlü, ak saçları seyrek.
Kazan yolu üzerinden dönüyor “İki at”
Tuqay'ın hasreti ile dolu yürek.*

Şuşı cirde beznëñ çişme tipken,
Çëltër gëne çëltër kömëş sular.
Buqça totıp medresege kitken
Tübeteylë malay yögërëp çıgar...

Şıbırdaşkan yafraqları ciren,
Küp uylata bu gömërler közë:
Kırılray uramında uynap yörgen
Tübeteylë malay moñsuv yözlë...

Yöz yeşerlëk meğrur imendër ul,
Şürelëñëñ üzën kürgendër.
Segdiy abzıy arbasında kilgen
Moñlı bala küñëlë tirendër.

Şuşı cirden kitken yıraq yulğa,
Su anası birgen altın tarak,
“Mëskën bulıp torgan öç yöz yıl”ğa,
Karañğığa, qarğışlarğa qarap.

Yarlı, haksız halık felsefesë,
Vlast totқан türelerë bozık.
Motıygulla hezret medresesi —
Şunda üstë beznëñ rızasızlık...

Şağıyr ëzë buylap şağıyr yöriy,
Ëstafëta alğan ikë kullap,
Küñël tulıp şağıyr canı ëriy
Aq kayınnar tıñlıy başın bolğap.

Borçuvlı hem yumart közler kildë,
Cilfërdegen yafraqları sarı.
Yazğa çaklı sav torıgız indë,
Kırılray urmanınıñ usaqları!

GABDULLA TUKAYĞA

İlde tuğan il ulı sin,
ilde yandın nur bulıp,
İl küğënde yaz idën sin,
ilde qaldın cır bulıp.

O yerde bizim pınar çoşmuş,
Çağıl çağıl gümüş sular.
Bohça elinde, medreseye giden
Tübeteyli¹⁸ delikanlı koşup çıkar...

Fısıldaşan yaprakları sarı,
Çok düşündürüyor bu ömürler güzü:
Kırılray sokaklarında oynayıp gezen
Tübeteyli delikanlı mahzun yüzlü.

Yüz yıllık mağrur meşedir o,
Şürelî'nin¹⁹ kendisini görmüştür:
Segdi ağabeyin arabasında gelen
Hüzünlü çocuk, gönlü derindir.

Buradan gitmiş uzak yola,
Su anasının²⁰ verdiği altın tarak,
“Zavallı olmuş üç yüz yıl”da
Karanlığa, beddualara bakarak.

Yoksul, haksız halk felsefesi,
Egemenliği koruyan kanunları bozuk.
Motıygul Efendi medresesi,
Burada gelişti bizim gönülsüzlük.

Şairin izi boyunca şair yürüyor,
Bayrak almış iki ele de,
Gönül dolup şairin ruhu şenleniyor
Ak kayınlar dinliyor, başlarını sallayarak.

Huzursuz ve cömert güzler geldi,
Kımıldayan yaprakları sarı.
İlkbahara kadar hoşça kalın şimdi,
Kırılray Ormanı'nın kavakları!

ABDULLAH TUKAY'A

Memleketin öz oğlusun sen,
memlekette yandın nur olup,
Memleketin göğünde bahardın sen,
memlekette kaldın şiir olup.

18 Tübetey: Şekli fesi andıran fazla yüksek olmayan Tatar milli başlığı.

19 Şürelî: Halk inancına göre ormanda yaşayıp insanlara saldıran canlı varlık, orman perisi.

20 Su Anası: Tatar halk inanışına göre suda yaşayan, kadın görünümlü, uzun yeşil saçlı, kaşsız ve büyük gözleri olan, insanlara kötülük yapmak için onları suya batırarak öldürmeye çalışan hayali varlık.

İlnë yaqlap yavğa çıktın,
 il tëlënde izgë sin,
 Añlı ittën, canlı ittën, danlı ittën
 bëznë sin.
 İl yözënde küz idëñ sin,
 il uyında añ bulıp,
 Kiçlerënde moñ bulasıñ,
 könnerinde tañ bulıp

*Memleketi savunup düşmana karşı çıktın,
 memleketin dilinde kutsalsın,
 Akıllı yaptın, canlı yaptın, şanlı yaptın,
 bizi sen.
 Memleketin yüzünde göz idin sen,
 memleketin aklında bilinç olup,
 Akşamlarında hasret oluyorsun,
 günlerinde şafak olup.*

Kaynakça

- ABDULLİN, İ. A., VATİTOVA, S. B., GAZİZOVA, F. M., GAYNANOVA, L. R., GANİYEYEV, F. E., MÖHEMMEDİYEYEV, M. G., HANBİKOVA, Ş. S., ETMETYANOV, R. G., AHUNCANOV, G. N., MİNGULOVA, R. R., *Tatar Tëlëñëñ Añlatmalı Süzlegë I: 1977, II: 1879, III: 1981, Kazan.*
- AFZAL, Gamil (2004), *Saylanma Eserler; Öç Tomda, I, II, III, Lirika, Yumor, Satira*, Kazan: Kazan Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- ATNUR, Gülhan (2009), “Abdullah Tukay’ın Şiirlerinde Efsane ve Masal Unsurları”, *bilig*, Sayı: 51.
- BAYAZİTOVA, F. S., RAMAZANOVA, D. B., SADRIYKOVA, Z. R., HEYRETDİNOVA, T. H. (2009), *Tatar Tëlëñëñ Zur Dialëktologik Süzlegë*, Tataristan Kitap Neşriyatı.
- BEŞİROV F. K., GALİMULLİN F. G., MUSAN F. M., HANZAFAROV N. G., HİSAMOV H. Ş. (2001), *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Altı Tomda: 6 Tom, 60-90 Yıllar edebiyatı, Kazan, “Rannur” Neşriyatı.
- DAVUTOV, R. N., NURİLLİNA N. B. (1986), *Sovët Tatarstanı Yazuvçıları*, Kazan, Kazan Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- GAFFOROVA, F. F., GANİYEYEV F. E., SABĖROVA G. G. (2013), *Tatar Tëlëñëñ Mektepler Öçen Añlatmalı Süzlegë*, Kazan, Kazan Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- GALİULLİN, Telgat-YARULLİNA, Ramile (2007), “İdil-Ural Alanı, Tatar Türklerinin Edebiyatı”, *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Cilt IX, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- GANİYEYEV, F. A., ABDULLİN, İ. A., GATAULLİNA, R. G., YUSUPOV, F. Y. (1993), *Tatarça-Rusça Ukuv-Ukutuv Süzlegë*, Moskva.
- GANİYEYEV, F. E. (2005), *Tatar Tëlëñëñ Añlatmalı Süzlegë*, Kazan, Matbugat Yortı Neşriyatı.
- HEKİM, Sibgat (1958), *Bëznëñ Könner Poëziyesë*, Sovët Edebiyatı, Sayı: 7, (Temmuz) Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- HEKİM, Sibgat (1986), *Saylanma Eserler*, İkë Tomda, Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı.
- ÖNER, Mustafa (2009), *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖNER, Mustafa (1997), “Şairini Bayrak Yapan Ülke: Tataristan (Doğumunun 110. Yılı Dolayısıyla Abdullah Tukay’a Yeni Yaklaşımlar)”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 4 (Güz), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖNER, Mustafa (1991), “Abdullah Tukay’ın Bir Şiiri: Şürelî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Sayı: VI, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- ÖZKAN, Fatma (1996), “Yirminci Yüzyılda Tatar Şiiri”, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı V*, Sayı: 531, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- POLAT, Ülkü (2015), “Şair Yolu” (Sibgat Hekim'den aktaran), *Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9.
- YUZİYEV, Nil (2001), “Yeni Tarihte Yeni Edebiyat”, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 18, Tatar Edebiyatı III*, Ankara, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ZAHİDULLİNA, D. F., ZAKİRCANOV, E. M., GIYLECEV, T. Ş., YOSİPOVA, H. M. (2006), *Tatar Edebiyatı Teoriya. Tarih*, Kazan, “Megarif” Neşriyatı.